

Giysinin Ayrılmaz Parçası Düğme

Düğmeler üzerine belki de hiç kafa yormamışsındır. Onları, giysilerimizin önünü kapatıp, açık yanlarını birbirlerine tutturmak için kullanırız. Ama düğme deyip de geçmeyin onlar, binlerce yıllık bir geçmiş olan, farklı yerlerde farklı amaçlarla kullanılan nesneler.

İlk düğmelerin varlığının MÖ 4000'li yıllara kadar uzandığı biliniyor. İlk düğmeleri, kimler hangi tarihte kullanmaya başladı kesin olarak bilmiyoruz. İnsanların giysilerini daha özenli, daha biçimli dikmeye başladıkları dönemlerde düğmeler de ortaya çıkmış olsa gerek. Arkeologlar, en eski düğmelere bronz çağına ait kalıntılarda rastlamışlar. Bu dönemde yaşayan insanlar, kumaştan yapılmış pelerine benzeyen giysilerinin yaka kısmını birleştirmek için düğmeye benzeyen, hayvan dışından yapılmış basit aletler kullanıyorlarmış. Yine yaklaşık MÖ 3000 tarihlerine ait buluntuların arasında, uzun beyaz tuniklerin omuz kısmında kullanılan çoğunlukla metal, kemik ya da kilden yapılmış, düğmenin bugünkü yuvarlak biçimine çok benzeyen, ancak daha büyük boyutlarda nesneler de bulunmuş.

Etrüsk, Antik Yunan ve Roma kültürlerindeyse yine

bol tuniklerin omuzlarını birleştirmek için kullanılan büyük düğmelerin yapıldığı malzemelerin çok çeşitlilik gösterdiği ve sahibinin toplumsal konumunu belli ettiği görülüyor. Sözelimi, altından yapılmış düğmeleri, en üst sınıfta yer alan devlet adamları, soylular ya da zengin kişiler kullanırken, kilden yapılmış düğmeleri ise daha çok köylü halk ve köleler kullanıyormuş.

Ortaçağ Avrupa'sında 13. yüzyıla dek iliklerden ve düğmelerden söz edildiğine rastlamıyoruz. O tarihe değin giysilerin broş ya kopça gibi şeylerle tutturulduğu biliniyor. 13. yüzyılsa düğmelerin moda olduğu ve her kesimde yaygın olarak kullanılmaya başlandığı bir dönem. Bu dönemde düğmeler, giysilerin dirsekten bileğe ve boyundan bele kadar olan bölümlerinde ilikleme amacıyla olduğu kadar, süs amacıyla da kullanılıyordu. Düğme üretimiyle ilgili ilk belgelere de bu dönemde rastlanıyor. 1250 yılından kalma

bir belge, Fransa'da mücevherciler gibi düğmecilerin de bir meslek birliği olduğunu gösteriyor.

Düğmeler, o dönemde kişinin toplum içindeki yerinin bir göstergesi olmayı sürdürüyordu. Altın, gümüş, fildişi gibi pahalı malzemelerden yapılan düğmeleri zenginler kullanıyordu. Daha yoksullarsa bronz ya da tahtadan yapılan düğmelerle yetinmek zorundaydı. Bilinen en gösterişli düğmeli giysi, o dönemin Fransa kralına ait. Fransa kralı Francois, saray toplantılarında giymek için terzisine eşî benzeri görülmemiş bir giysi sipariş eder. Saray terzisi, kralın bu giysisinde altın ve değerli taşlardan oluşan tam 13.600 düğme kullanır. Kralarını örnek alan saray üyeleri de çok sayıda değerli düğme bulunduran giysiler giymeye başlarlar. O dönemde düğme modası Avrupa'yı çılgınca sarar. Fransa kralından sonra İngiltere kralı 1. Charles da giysilerinde altın düğmeler kullanır, hatta bir mendile adını, değerli taşlardan yapılan düğmelerle işletir. Soylular arasında değerli düğmeler kullanılan giysiler modaydı; halk arasındaysa kumaş kaplı kemik ya da tahtadan yapılan düğmeler ilgi görüyordu. Teknik bilgiler düğmeciliğin hizmetinde kullanılıyor ve döküm, baskı gibi yöntemlerle sert kalaydan yapılan, pirinç kullanılarak üretilen parlak düğmeler giysilerdeki yerlerini alıyordu.

Bugün erkek giysilerinde düğmelerin sağda iliklerin solda, kadın giysilerindeyse tam tersi konumda yer alması o dönemlerden kalma bir alışkanlık. Bunun nedeni eskiden soylu kadınların hizmetçileri tarafından giydirilmesidir. Erkekler genelde sağ ellerini kullandıkları için, kendi başlarına giyinirlerken sağ elleriyle düğmelerini kolayca ilikliyorlardı. Hizmetçilerse, hanımlarının tam kar-

şısında durup giyinmelerine yardım edecekleri için, düğmelerin ters tarafa dikilmesi daha kullanışlı oluyordu.

Eski Türkçe'de "tüg" sözcüğü "bir şeyin kapağı" anlamında kullanılıyordu. Buradan türetilen "tügme" sözcüğü de giysinin önünü kapatmaya

yarayan nesneydi. Düğmeler, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de giysilerin vazgeçilmez bir parçasıydı. Günümüzdeyse eskinin değerli, sanatsal düğmelerinin yerini ağırlıklı olarak seri üretimle elde edilen düğmeler almış durumda. Artık plastik ya da bakalit gibi maddelerden yapılan düğmelere daha sık rastlanıyor. Düğmeleri giysilerimizde hâlâ çokça kullanıyoruz, ama artık eskisi gibi vazgeçilmez değiller. Özellikle çıtçıt ve fermuarın ortaya çıkmasından beri düğmelerin yeri hayli sarsıntıya uğramış durumda. Bununla birlikte şıklık açısından düğmeler daha uzunca zaman giysilerimizdeki yerlerini koruyacağına benziyor.

Gökhan Tok

Kaynak:

<http://www.white-enterprises.org/EDUCATE/buttons.html>

